

Getuigen waarvan?

Voorganger: Ds. Jurjen Zeilstra

Lezingen:

1^e schriftlezing: Jeremia 32, 36-41

2^e schriftlezing: 1 Korintiërs 15, 12-19

3^e schriftlezing: Lucas 24, 35-48

Inleiding

Jezus heeft zijn leerlingen opgeroepen te getuigen en dat hebben ze gedaan. Zij werden apostelen. Maar waarvan moesten zij eigenlijk getuigen? En gold dat alleen voor toen? Misschien missen velen van ons de overtuiging dat zij iets te getuigen hebben als het gaat om hun geloof. Wat is de voor niet-gelovigen verstaanbare betekenis van het koninkrijk van God, van de opstanding van Jezus Christus, van het eeuwige leven, wat van het geloof in God zelf? Wat is getuigen eigenlijk als het gaat om Godsvertrouwen? Laten we elkaar vandaag uitnodigen om ons geloof opnieuw te doordenken in het licht van Pasen.

Thema: Getuigen waarvan?

Gemeente van Christus, waar zijn gelovigen getuigen van? Wat bedoelen wij als we zouden stellen dat we getuigen van de opstanding van Christus? Wat is de betekenis van dit Paasgeloof? Als Christus niet verrezen is, dan zouden wij niet bestaan. Zover gaat de apostel Paulus. Dit is zijn logica en, op een bepaalde manier gedacht, is er inderdaad geen speld tussen te krijgen. Zonder de opstanding geen levend lichaam van Christus, dus geen gemeente, geen lichaam van gelovigen als levende eenheid in de wereld.

Maar als Christus wel uit de dood is opgestaan, dan geldt dit ook voor het leven van hen die in hem geloven. De apostel denkt dus twee kanten uit. Hij meent dus dat, als er geen opstanding zou zijn voor hen die sterven, dan is Christus ook niet opgewekt. Maar dan zouden onze verkondiging en ons geloof zinloos zijn en zouden we zelfs valse getuigen zijn.

Ik weet niet of deze logische redenering van Paulus¹ waarin hij de volstrekte samenhang van de opstanding van Christus met onze eigen opstanding betoogt ons allemaal zomaar overtuigt. Sterker, ik vermoed dat dit niet zo is en dat er velen zijn die zeggen: dat weet ik allemaal zo precies niet. Misschien zijn er zelfs enthousiaste leden van de kerk die zeggen: Paulus kan dit wel zeggen, maar ik geloof dit zo niet. Ik heb daar begrip voor, maar vandaag vraag ik u toch om even met Paulus mee te denken. Opzettelijk forceert Paulus de Korintiërs om aan te nemen dat wie gelooft in de opstanding van Christus tegelijk ook gelooft in de opstanding van alle gelovigen. Hij vindt het

inconsequent dat er sommigen zijn die niet in de opstanding van gelovige mensen geloven. Nergens zegt Paulus dat het gaat om een lichamelijke opstanding in dezelfde, dat is de tegenwoordige, vorm van het aardse lichaam. U weet, Paulus is onbekend met de traditie van het lege graf zoals wij die in de later geschreven evangeliën vinden. Het gaat volgens Paulus om een *ander* lichaam, niet het aardse, maar ook niet een louter in de hemel gedachte geest. Dat zal de apostel juist verderop in dit hoofdstuk ontkennen. Het zal gaan om een *ander* lichaam, zegt hij daar. Opstanding is verandering.² In de tekst die wij vandaag lezen benadrukt hij slechts het lichamelijke karakter van de opstanding. Ook al ziet het er dus volkomen anders uit, het opstandingslichaam is volgens Paulus wel degelijk werkelijk zichtbaar en tastbaar in de wereld, met grote consequenties voor het leven nu.

Kortom, er is een causale (dat is een oorzakelijke) relatie tussen wat er met Christus is gebeurd en wat ons overkomt. Daardoor doet een gelovig gemeentelid die de opstanding van Christus ontkent volgens Paulus een ongeldige bewering. Bewust neemt Paulus dus die heel kwetsbare stelling in dat er een opstanding der doden is, ja hij maakt juist die bewering tot uitgangspunt van zijn hele betoog. Hij verbindt er zijn én hun (d.w.z. van de Korintiërs) hele verkondiging aan. Als dit niet waar is, dan is de rest, zoals de vergeving van zonden die daarmee volgens Paulus onlosmakelijk is verbonden, ook onzin.³ Als het feit van de opstanding onwaar is, dan is het getuigenis ook onwaar. Erger, dan is het een leugen.

U begrijpt dat voor wetenschappers Paulus met zijn nadruk op het feitelijk karakter van de opstanding de rode lap heeft opgehangen, waar iedere stier direct op afstuipt.⁴ Deze stellingname komt op ons na een kleine 2000 jaar op z'n zachtst gezegd onhandig over. Immers, zouden nuchtere en wetenschappelijk ingestelde mensen zeggen, in onze ervaringswereld is er met de dood, sinds Jezus Christus feitelijk niets veranderd, toch? Mensen worden geboren, leven en sterven. Dat was zo en daarin is niets veranderd, toch? En daar zit nu juist de crux. Want dat is, als je er op een andere manier goed over nadenkt, juist evident onwaar. Er is wel degelijk iets veranderd. Weliswaar sterven mensen net als vroeger en dat gaat inderdaad op zichzelf niet veranderen. Maar de hoop waarin zij dat doen, het

geloof dat ook de doden er persoonlijk bij horen in het Koninkrijk van God en de liefde die de stervelingen samen brengt in het levende lichaam van Christus op aarde, die drie soorten van geloof, hoop en liefde kunnen eenvoudigweg niet worden ontkend. De beleving van de dood is dus wel veranderd.

En dan zal het waar zijn dat de apostel Paulus waarschijnlijk heel letterlijk in de opstanding gelooft en dat velen dat vandaag hem zo niet kunnen nazeggen, maar de opstanding figuurlijk hebben opgevat. Dat maakt niet dat zij geen christenen zijn. Ik ben dit dus met Paulus oneens. Wij hebben inmiddels wel geleerd dat losse feiten niet bestaan als gegevens met een betekenis.⁵ Een gelovig mens immers brengt zelf de zogenaamde harde feiten op een heel eigen wijze in verband. Hierdoor verandert heel het leven van betekenis. Er valt hier niets te bewijzen als het gaat om de opstanding. Wij kunnen elkaar niet dwingen. Tenslotte zullen wij dit los moeten laten en aan God zelf moeten toevertrouwen. Wij hebben geen bewijzen voor onwaarschijnlijke zaken. En het is waar dat de historische context dramatisch is veranderd. De wetenschappelijke verstaanshorizon waarmee wij leven is nu eenmaal niet die van de 1e eeuw. Tegelijk, de eerlijkheid gebied te zeggen dat er ook in de tijd van Paulus zelf al velen waren die véél van hem wilden aannemen, maar *niet* de boodschap van de opstanding. Was het niet juist toen Paulus over de opstanding begon dat de mannen van Athene niet langer naar hem wilden luisteren? Dat ging zo:

Toen ze hoorden van een opstanding van de doden dreven sommigen daar de spot mee, terwijl anderen zeiden: 'Daarover moet u ons een andere keer nog maar eens vertellen.'⁶

Ook ons komt deze boodschap ongelegen in ons denken. Er mag troost in schuil gaan, dat is waar. Maar wie van ons zou durven zeggen dat hij deze boodschap met zijn of haar verstand begrijpt? Laten we het overlaten aan God en *hopen*, niet alleen op dit in tijd en ruimte begrensde leven van ons, maar op de komt van Gods Koninkrijk, niet eens maar telkens weer. Laten we onze doden blijven toevertrouwen aan het geheim van Gods onmetelijke barmhartigheid. Ons getuigenis kan zijn dat wij ons niet gaan vastklampen aan de rijkdom van hier en nu en alles naar ons toe gaan trekken uit angst tekort te komen, maar dat wij durven hopen op een schat in de hemel.⁷ Er is een tegoed bij God en ik wil niet anders doen dat iedereen hier uitnodigen om daar persoonlijk en zelfbewust mee te leven.

Waar Paulus dus opzettelijk *niet* zijn best voor heeft gedaan is om het geloof in Christus in hapklare

brokken verteerbaar te maken voor nuchtere en empirisch ingestelde mensen, die leven bij de ervaringsfeiten van elke dag, integendeel. Bewust doet de apostel zijn ongerijmde uitspraken. En ze zijn niet bedoeld om te harmoniseren met onze ervaringswereld van elke dag. Je hoort wel eens, ja, de kerk is zo nuttig, want daar wordt nog naar mensen omgekeken. Dat is prachtig, maar niet de kern van het verhaal. Geloof is in deze zin niet logisch of bewijsbaar en ook niet nuttig, zoals geen mens van nuttigheid, bewijzen en logica aan elkaar hangt. 'Moderne' en wetenschappelijk ingestelde geesten worden door de apostel met al zijn redeneringen bewust op afstand gezet. Het is alsof Paulus dus door geen enkel compromis aan te gaan, opzettelijk bezig is een heel eigen geestelijke ruimte te creëren voor het geloof.

In die lijn verder gedacht, denk ik, dat het beter klopt wanneer wij in de liturgie, in onze liederen, in onze gebeden, ja in heel ons geestelijk leven bewust ruimte reserveren voor het geloof. Dat is de functie van religie, ja van de kerk. Dit is géén bijgeloof of ontkenning van de werkelijkheid die ons omringt. Dit is geloof in God, in de schepping, in Jezus Christus, in de opstanding, in de vergeving van zonden en in het eeuwig leven. De kerk heeft de opdracht, niet zozeer om wereldgelijkvormig te worden, maar om de geloofstaal waarin deze geheimen worden benoemd te doorbloeden, te voeden, levend te houden en dus geschikt om de waarde van ons leven in te benoemen, als de dood er is, in tijden van crisis en wanneer het jonge leven zich aandient. Wij mogen niet alleen, maar het is onze opdracht om deze uitgangspunten van geloof eigentijds door te vertalen zonder ons contact met de traditiestroom waarin wij staan en de bron daarvan te verliezen. Zo leggen wij getuigenis af van het verschijnen van de verrezen Heer in onze tastbare werkelijkheid. Zo zal ons verstand worden geopend voor de betekenis van de Schriften. Ballingen komen thuis in de Godsstad van de vrede, als eens Israël. Een met hart en ziel zegenende God vindt vreugde in het volk dat hem dient met ontzag.⁸

Wij hebben deze geloofsopdracht te aanvaarden zonder in onwetenschappelijk 'dubbeldenken' te vervallen, waarbij we op het ene moment zouden moeten ontkennen wat we op het andere moment beweren. Het komt er dus op aan dat we de moed hebben om te leven in de gegeven spanning en weerstand bieden aan de geforceerde pogingen geloof en wetenschap geheel te harmoniseren. Ik heb het vertrouwen dat het mogelijk is onze eigen geloofsgemeenschap op deze wijze te laden, te definiëren en verder te ontwikkelen, ook in de 21^e eeuw.

Een bekend Paaslied zingt:

Wanneer Hij niet was opgestaan,

dan zou de wereld zijn vergaan.
Maar nu Hij overwonnen heeft,
nu loven wij de Heer die leeft.⁹

Nu weten wij heus wel dat dit, heel letterlijk genomen, allemaal moeilijk voorstelbaar is. De aarde zou, tenminste dat denk ik, echt niet door een meteoriet getroffen zijn als Christus niet was opgestaan. En toch is het waar! Zonder de opstanding van Christus leefden wij niet echt, want dan bestonden wij voort in een geestelijk doodlopende wereld. Zo raakt dit lied de essentie van ons geloof. Het zal dus ten diepste gaan over de gave betekenis te geven aan het leven. Jaap Zijlstra dichtte ooit over de Stille Week:

Het voorjaar komt, de knoppen breken
en bloesems geven taal en teken.
De vogels zingen. God wat is dit mooi.
Ook ik wil zingen in mijn alledaagse kooi.
Maar kan niet. Deze dagen staat

tussen de takken uw bebloed gelaat.
De bomen lopen wonderbaarlijk uit
rond uw verminkte, naakte huid.

Spijkers die hand en hout doorboren,
de aarde bloeit als nooit tevoren.

Ik hunker naar wat gaande is,
naar opbloei, naar verrijzenis.

Maar kan het voorjaar nog niet aan,
eerst moet de Heer zijn opgestaan.¹⁰

Amen.

Uitzending en zegen

Wij zijn getuigen van Gods liefde voor mensen. Ons zijn vele herhalen aangereikt waaruit die liefde blijkt. Wij beleven dagelijks nieuwe verhalen en mogen daarvan vrijmoedig vertellen met woorden en daden. De genade van Jezus Christus, de liefde van God, de gemeenschap van de heilige Geest is met jullie allemaal.

Noten

¹Deze argumentatiewijze wordt *modus tollens* of *modus tollendo tollens* genoemd (Latijn: modus die wegneemt (ontkent) door weg te nemen, d.w.z. ontkennen) en is een geldige propositionele afleidingsregel met twee premissen, waarvan de eerste een voorwaardelijke uitspraak is waarvan de consequens door de tweede premisse wordt ontkend, en wordt wel afgekort tot MT. Bijv. Als P, dan Q. Maar niet Q, dan niet P. Cf. Fee, G.D., *The First Epistle to the Corinthians*, Grand Rapids 1987, 737-745, i.z. 740.

²1 Korintiërs 15, 42-50

³Dit lijkt op wat in de wetenschapsleer van K. Popper (1902-1994) het falsificatieprincipe is genoemd: Juist het kwetsbaarste onderdeel van de theorievorming wordt ter discussie gesteld en beproefd.

⁴Bekend zijn de bezwaren van Kuitert, H.M., *Het algemeen betwijfeld christelijk geloof*, Baarn 1997. Vgl. Gennep, F.O. van, *Waarlijk opgestaan! Een discussie over de opstanding van Jezus Christus*, Baarn 1989. Vgl. Philipse, H., *Godsdienstfilosofie. Een hoorcollege over religie tussen wonder en wetenschap*, Den Haag 2006, college 4, blok III: De opstanding Christi als voorbeeld van 'Collaborative Storytelling'.

⁵Het is het ambacht van de historicus van de schijnbare feitenbrij van de geschiedenis een samenhangend verhaal te maken. Daartoe is de vraagstelling van de onderzoeker onmisbaar. Geschiedenis als wetenschap is altijd 'past and present'.

⁶Paulus te Athene, Handelingen 17,32.

⁷Cf. Matteüs 6, 19-24

⁸Jeremia 32, 36-41

⁹*Liedboek voor de Kerken*, Gezang 208: 1 en 2.

¹⁰Gedicht Jaap Zijlstra, Stille Week, in: Gielen, H., en P. Thomas (red.), *God in gedichten. De mooiste religieuze poëzie van de twintigste eeuw uit de lage landen*, Tielt 2007, 171.

Figuur 1: Matthias Grünewald (1475/80-1528), Auferstehung, Isenheimer Altar.

Figuur 2: Matthias Grünewald (1475/80-1528), Auferstehung, Isenheimer Altar, Musée Unterlinden, Colmar